

Prof. Dr. med. Werner Janssen: FORENSISCHE HISTOLOGIE — (Arbeitsmethoden der medizinischen und naturwissenschaftlichen Kriminalistik, — Band 10). Verlag Max Schmidt-Römhild, Lübeck, 1977.

С'обзиром на медицинску проблематику која произилази из правне теорије и праксе, правна медицина све више проширује свој делокруг рада формирајући нова поглавља и стварајући субспецијалистичке правце развоја као што су: криминалистичка медицина; судска психопатологија; формирајући нова поглавља и стварајући субспецијалистичке правце разучне области, која се користе и која служе да правна медицина посредним или непосредним путем учествује у обезбеђењу правне заштите човековог живота и здравља, може се рећи, да је обдукција леша, као најкласичнији вид судскомедицинске делатности, веома значајна у процесу обезбеђења медицинских чињеница релевантних за разрешење одређених правних спорова. Мора се међутим нагласити да обдукција сама по себи најчешће не даје могућност да се све постојеће морфолошке промене у ткивима, које настају као последица оболења или повреда, макроскопски могу уочити. Патохистолошки налаз пружа овакве могућности. Савремена сазнања о морфолошким променама у ткивима су релативно богата, али се истовремено мора констатовати да је до сада, наука углавном била ангажована и усмерена у правцу констатација и објашњења патохистолошких промена у ткивима, на основу којих се често није могао добити одговор који је интересантан са форензичног аспекта. Форензична хистологија професора др. *Werner Janssen*-а приказује обједињење све морфолошке промене, које су по својој слици и времену настајања карактеристичне или специфичне за поједине опште или локалне повреде, а у исто време пружају могућност да се на основу њих одговори егзактно на многа, са форензичног аспекта, важна питања као што су напр.: време доношења повреде; карактер повреде; заживотно или посмртно доношење повреде и др.

Књига је штампана на 400 страна са 135 слика и 10 табела на фином кунстарук-папиру, у чврстом платеном повезу. Тематика је подељена на општи и специјални део форензичне хистологије унутар којих је проблематика обрађена по поглављима у зависности од карактеристика хистолошког налаза и етиологије повреда. Поред предговора аутора, у уводном делу се говори о садржини и задацима форензичне хистологије, о улози и значају хистолошког налаза у процесу доношења форензичних закључака, и начелно о техници прављења хистолошких препарата. Почињући општи део са хистолошком танатологијом, аутор описује детаљно све промене у ткивима које настају после смрти, од којих неке имају значај и као суправитални знаци. Илуструјући са фотографијама детаљно су описане све промене како на једрима тако и у цитоплазми свих ћелија одређеног ткива обухватајући посмртне процесе ферментације аутолизе и трулења, и то за сваки орган и ткиво посебно (крв; кожа; мозак; јетра; бубрези и др.). На крају се на основу свих нађених елемената даје осврт на хистолошко утврђивање времена настанка смрти појединих ткива, на утврђивање почетка и трајања ових процеса што зависи од састава ткива, температуре околине, рН средине и др. Аутор такође упућује на дија-

гностичку вредност и могућност коришћења хистолошког налаза појединих ткива код ексхумираних лешева. Посебни акценат у приступу изношења материје дат је форензичком аспекту.

Виталне реакције заузимају централно место у судскомедицинском истраживању и обезбеђењу материјалног доказа у случајевима када је од значаја да се утврди време доношења повреде а посебно када је потребно да се одговори на питање да ли је повреда настала за време живота или после смрти Све промене које се хистолошки могу верификовати, систематски и детаљно су описане код сваке апсолутне виталне реакције одвојено (крвни подливи, тромбоза, упала, искрвављење и др.). У вези са крвним подливом аутор почиње са етиологијом и диференцијалном дијагнозом између насилног и природног крвног подлива да би постепено прешао у детаље на све морфолошке промене и карактеристичности налаза у разним временским фазама. Детаљно су описане такође и постмортално настале промене у крвним подливима, као и хистохемијска збивања, начин бојења препарата и препорука најподесније технике прављења и прегледа хистолошких препарата.

Код одређивања времена настанка других повреда, рана и прелома костију, препоручују се многи начини и методе које су задњих година откривене. Све се оне углавном заснивају на хисто и биохемијским процесима као и на специфичним морфолошким променама. Посебно је илустративна и за рутински рад веома практична шема која показује морфолошке, биохемијске и биохистолошке промене, процесе и реакције после повређивања у различитим временским етапама.

Обрађујући тромбозе и емболије као виталне реакције, аутор веома исцрпно описује етиологију настајања ових реакција при чему се не удаљује од основног циља и значаја ових промена у форензиској пракси. У овом смислу, описане су све врсте емболија (масна, ваздушна, тромбна и др.), начин и методологија њиховог откривања и доказивања у разним ткивима и у различитим временским интервалима после повређивања.

У посебном поглављу приказан је хистолошки налаз код промена у ткивима услед недостатка кисеоника и исхране. На првом месту овде долази до промена у можданом ткиву, а затим и у мишићима срца и других виталних органа. Карактеристична слика ових налаза често омогућава да се одреди време настанка смрти код асфиктичких повреда, а нарочито код задављења и вешања. Ништа мање није од значаја ни опис промена које настају услед шока било да је шок последица повреда или оболења. После приказа општих реакција организма, појединачно су приказане промене на појединим органима као што су јетра, срце, бубрези, плућа, желудац, панкреас и др. На крају општег дела, обрађене су хистолошке промене које настају услед алергије и то са карактеристичним налазом за сваки агенс посебно (пеницилин, инсекти, серуми и др.).

Специјални део форензичне хистологије приказан је на 160 страница. На првом месту су приказане хистолошке промене код напрасне смрти из природних узрока. Нарочито је дат детаљан приказ промена на срчаном мишићу које се јављају већ после неколико минута од инзулта. Поред рутинских микроскопских прегледа, дат је распоред по начину дијагно-

стицирања појединих стања и промена које се посебно добро откривају уз помоћ електронске микроскопије и хистохемијске технике. Поред промена на срчаном мишићу, посебно су детаљно описани карактеристични налази код коронарне тромбозе, анеуризматичних оболења, комозије срца, акутне атрофије јетре и акутне некрозе панкреаса као и у свим другим случајевима узрока напрасне природне смрти.

Са аспекта форензичне гинекологије значајно место заузимају хистолошки и хистохемијски налаз код поремећаја у трудноћи, код побачаја, чедомирства и др. с тим што је налаз дат одвојено за живе особе и за претраживање лешног материјала. Нису ретки случајеви да су ови налази једини доказ о непосредном или посредном узроку смрти у појединим конкретним случајевима. Посебно се код чедоморства упућује на налаз код усмрћења аспирацијом и другим узроцима смрти који настају услед отежаног поробаја при чему је нарочито значајан диференцијално дијагностички налаз у односу на насилну смрт.

Код вешања, задављења и загушења веома често се поставља питање да ли су локални трагови на врату заживотни или посмртни. У овом смислу аутор указује на најважније специфичности које се могу хистолошким путем дијагностиковати као што су почетак заживотних реакција са и без ћелијских инфилтрата, крвни подливи на гребену коже на месту трага стезања, позитивна реакција алфа нафтил естеразе у пределу трага и сл.

У поглављу о утопљењу најпре су описане све макро и микро промене услед дејства течности као што су прања коже и др. на основу чега се може одредити време боравка леша у течности.

Са временским интервалима у настајању појединих промена које настају под дејством високе и ниске температуре у разним стадијумима и у свим ткивима. Аутор нарочито подвлачи значај хистохемијских промена и хистолошког налаза у појединим органима који карактеристично реагују на локалне повреде. У овом смислу посебно су обрађене промене у јетри, бубрезима, срцу, плућима, мозгу, надбубрезима, панкреасу, и општим променама услед шока насталог као последица дејства температуре.

Повреде од електричне струје су детаљно описане почев од хистолошког налаза електричног белега и метализације коже уз коришћење флуоресцентне микроскопије у дијагностици па све до свих виталних реакција које могу настати код ових повреда. Поред промена које се налазе у ткивима где је електрицитет деловао, локално описују се и налази осталих органа који су последица опште реакције организма а пре свега промене на мозгу, срцу, крвним судовима и костима.

Хистолошки налаз код нутритивних повреда се ослања углавном на промене у јетри, масном ткиву, панкреасу и скелетној мускулатури.

Код повреда ватреним оружјем аутор износи најсавременија сазнања и могућности коришћења хистохемијских и хистолошких промена како у погледу одређивања раздаљине пуцања, тако и у утврђивању заживотних реакција. Нарочито је интересатно указивање аутора на хистолошку могућност дијагностиковања да ли је повреда настала из ватреног оружја или на неки други начин.

На крају овог дела се дају детаљни хистолошки налази код тровања обрађујући карактеристичности које су везане за сваки отров као што су: жива, калијум, олово, фосфор, угљен моноксид и диоксид, разне киселине, бензол, алкохол, инсектициди, психофармака, средства за спавање и болове, цитостатици, хормони, контрацептивна средства, отрови гљива и др.

Форензична хистологија професора др. W. Janssena представља својеврсни изузетно велики прилог правилној дијагностици свих промена у ткивима које имају огромно значење са форензичног аспекта. Аутор је успео да веома пластично прикаже обједињено целокупну проблематику ове научне области и на оригиналан начин напише јединствену монографију чија је вредност са практичног и теоретског аспекта ван сваке конкуренције по овој тематици. Ово су разлози који императивно налажу сваком стручњаку који се бави судскомедицинском проблематиком, да обезбеђењем ове књиге у својој библиотеци, има у свако доба приручник неизмерне вредности у форензичној пракси.

др Михајло Лукић